

Спеціалізованій вченій раді Д 35.154.01
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М. І. Долішнього НАН України»

ВІДГУК ОПОНЕНТА

**доктора економічних наук, професора
Павліхи Наталії Володимирівни
на дисертацію Левицької Ольги Олександрівни на тему
*«Забезпечення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах
міграційних викликів»*, що подана на здобуття наукового ступеня доктора
економічних наук за спеціальністю 08.00.05 — розвиток продуктивних сил і
регіональна економіка**

Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами, планами, темами. Науковий фокус дослідження розвитку регіональних ринків праці та їх трансформації в умовах високої мобільності населення залишається актуальним від часу здобуття нашою країною незалежності. Підвищена міграційна активність завжди була характерною складовою соціально-економічного розвитку України. Так, за кількістю трудових мігрантів вона входить до числа найбільших країн-донорів людських ресурсів у світі. При цьому у довоєнний час вибір країни для переміщення відбувався за раціональним підходом і мав в основному економічний підтекст. Серед економічних чинників міграційної активності не останнє значення відігравав стан вітчизняного ринку праці і сфери зайнятості, ступінь відставання їх розвитку від міграційно привабливих економік.

За період незалежності переважала трудова міграційна активність, тоді як заяв на одержання статусу біженців у країнах Європейського Союзу від українських громадян практично не фіксувалось. Перша хвиля масштабної вимушеної міграції була спровокована війною на сході України десятилітньої давності і торкнулась лише окремих адміністративних областей. Однак, події останніх двох років призвели до нової безпрецедентної хвилі вимушених мігрантів, які хаотично розмістились у відносно безпечних регіонах або ж стали біженцями і шукачами притулку у країнах світу.

За таких умов закономірним є критичний вплив міграції на всю соціально-економічну структуру регіонів. Одним із найбільших викликів стає її вплив на національні та регіональні ринки праці, які є основними джерелами суспільного добробуту та забезпечення життєдіяльності громадян. Дестабілізація регіональних ринків праці, скорочення зайнятості та зростання прекарізації праці стали загрозами міграційній безпеці регіонів та набули ознак проблеми національного масштабу.

Поточний стан наукового опрацювання цих проблем, а також недостатній обсяг досліджень обумовлюють потребу конструктивного обґрунтування теоретико-методологічних засад і прикладних рекомендацій щодо формування та реалізації політики зміцнення конкурентоспроможності регіональних ринків праці, узгодження відповідних заходів із міграційною політикою в умовах нестабільності.

У зв'язку з цим можна стверджувати, що тема дисертаційної роботи Левицької О. О. є актуальною як з теоретичного, так і з практичного погляду та становить важливий науковий внесок у розвиток регіональної економіки. На користь актуальності та наукової цінності аспектів, розглянутих та вирішених у дисертації Левицької О. О., свідчить використання результатів дисертаційної роботи під час виконання наукових тем з державною реєстрацією. Так, використано результати дисертації у межах тематики наукових досліджень Державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»: «Формування і використання територіальних міграційних систем для забезпечення сталого розвитку регіонів» (0112U000462), «Соціально-економічна захищеність мігрантів: загальнонаціональний та регіональний вимір» (0113U000106), «Проведення аналітичного дослідження з визначення динаміки та структури незайнятого економічно активного населення Львівської області» (0116U008739), «Структурні зміни прикордонних ринків праці у координатах соціальної та економічної ефективності» (0116U00774), «Механізм регулювання міграції населення в умовах трансформації регіональних ринків праці» (0116U004032), «Міграційна активність населення Карпатського регіону» (0119U002010), «Механізми проактивної політики зниження соціальної вразливості населення (на прикладі Карпатського регіону України)» (0121U112014), «Трансформація моделі просторового розвитку України» (0122U002055).

Дисертація пов'язана також з виконанням проєкту Національного фонду досліджень України «Міграційні втрати молоді: імітаційне моделювання та сценарне прогнозування у контексті збереження людського потенціалу для повоєнної відбудови України» (2022.01/0074). Здобувачка здійснила вагомий внесок у результативність зазначеного проєкту, проаналізувавши вплив трансформацій вітчизняного ринку праці на рівень міграційних настроїв серед студентської молоді.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. Одержані результати підтверджують досягнення поставленої у дисертаційній роботі мети – обґрунтування теоретико-методологічних основ та розроблення прикладних

рекомендацій зі забезпечення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів. Завдання дослідження визначені чітко, їх виконання підкріплено відповідними висновками і положеннями наукової новизни. Мета і завдання реалізовані у повній мірі завдяки застосуванню широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів аналізу (зокрема, історико-філософського аналізу, діалектичного методу, аналізу і синтезу, узагальнення і систематизації, системного підходу, теорії конкурентних переваг, принципів комплементарності, методів структурно-логічного, економетричного та статистичного аналізу, композиційного оцінювання, теорії чутливості, рангового підходу, тестування на каузальність, економіко-математичного моделювання, теорії інституціоналізму, стратегічного аналізу), а також опрацюванню потужної інформаційної бази (загалом 407 джерел) та апробації результатів наукового дослідження на різних рівнях управління (25 довідок про впровадження).

Достовірність наукових висновків дисертаційного дослідження Левицької Ольги Олександрівни доводить використання положень чинного законодавства України, нормативно-правових документів уряду та профільних міністерств, обласних державних (військових) адміністрацій, статистичних матеріалів Державної служби статистики України, Державної служби зайнятості України, Державної міграційної служби України, аналітичних матеріалів вітчизняних і міжнародних економічних організацій, монографічних видань, наукових розробок вітчизняних та зарубіжних авторів, інтернет-джерел, результатів соціологічних досліджень.

Новизна результатів дисертаційного дослідження. Наукова новизна дисертаційного дослідження Левицької Ольги Олександрівни полягає у вирішенні важливої наукової проблеми – визначенні механізмів, інструментів та засобів зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів (на прикладі Карпатського регіону України).

До основних наукових здобутків авторки варто віднести такі:

(1) набули подальшого розвитку загальнотеоретичні засади еволюції ринку праці за ключових моделей розвитку економіки, орієнтованих на формування і зміцнення інтелектуально-кадрового потенціалу та пов'язаних із найбільш актуальними на нині стратегіями економічного зростання (неоіндустріалізація, смарт-розвиток, технологічно-цифрова трансформація, повоєнне відновлення), що дало змогу виявити кон'юнктурні характеристики різних типів ринку праці, вплив еволюції його функцій і завдань на поступ економіки, а також значення ринку праці для стабілізації соціо-економічних

процесів і збалансування просторового розвитку (ідея «ревалоризації ринку праці») (п.п. 1.1, 1.4, с. 59-74);

(2) удосконалено теоретико-методологічні основи дослідження конкурентоспроможності ринку праці шляхом переходу від загальнотеоретичного кон'юнктурного її трактування до макроекономічного бачення – як інструмента політики регулювання у сферах зайнятості, доходів, соціально-трудоких відносин, соціальної вразливості, міграції, місцевого економічного розвитку, підприємництва тощо – завдяки формуванню конкурентного середовища та ефективному регулюванню ринку праці, забезпеченню міграційної безпеки і реалізації потенціалу зростання економіки регіону (п. 1.2, табл. 1.6, с. 76-78);

(3) побудовано логіко-структурну модель формування конкурентоспроможності ринку праці, в якій підкреслюється прямий зв'язок конкурентоспроможності ринку праці зі стійкістю та розвитком регіональної економіки; важливими складовими у представленій моделі виступають: 1) міграція населення, яка є чинником і наслідком конкурентоспроможності ринку праці, що пояснюється її поліморфністю і багатовекторністю, 2) трансформації ринку праці і структури людського капіталу під впливом міграційних процесів, котрі стосуються не лише традиційно досліджуваних змін гендерно-вікової і професійно-кваліфікаційної структури економічно активного населення чи кон'юнктури ринку праці, а й зміни його гнучкості, резильєнтності, ефективності, безпечності, функціональності, що формує новий квалітативний підхід до розуміння системних критеріїв конкурентоспроможності ринку праці (п. 1.2, рис. 1.2, с. 81);

(4) сформульовано концептуальні положення аналізування конкурентоспроможності ринку праці у тривимірній площині – в економічному, соціальному та безпековому аспектах, які відповідно слугують орієнтирами-тригерами реалізації механізмів її посилення, що послужило основою виокремлення нових детермінант актуалізації державного регулювання ринку праці на базі безпекової концепції розвитку, а також міграційної безпеки з виокремленням її у самостійний напрям регіональної політики, пов'язаний зі забезпеченням захищеності інтересів регіону щодо збереження інтелектуально-кадрового потенціалу економіки, зменшення впливу реальних і потенційних загроз міграційних втрат населення, попередження їх трансформації у небезпеки національного масштабу (п. 1.3, с. 89-107);

(5) вперше обґрунтовано буферно-бустерну концептуальну модель конкурентоспроможності ринку праці регіону як його здатності, з одного боку, пом'якшувати вплив внутрішніх і зовнішніх макроекономічних шоків (криз, пандемій, війн, інших потрясінь), зберігаючи економічну систему регіону,

передусім в частині соціально-трудової сфери, у стані відносної стійкості та стримуючи міграційні втрати населення (буфер-ефект), та, з другого боку, пришвидшувати економічне зростання шляхом збереження наявного ресурсного (інтелектуально-кадрового, фінансово-інвестиційного, інноваційно-технологічного) потенціалу регіону і залучення якісного міграційного ресурсу ззовні (бустер-ефект) (п. 1.4, с. 123-124);

(6) розроблено методологію аналізування конкурентоспроможності ринку праці, який, на відміну від традиційних підходів із використанням базових кон'юнктурних індикаторів, передбачає комплексне оцінювання з застосуванням елементів теорії чутливості при побудові композиційного показника та його компонент: 1) якості робочих місць, 2) інтелектуально-кадрового забезпечення, 3) мотивації праці, 4) ефективності зайнятості і ринку праці, 5) інституційної спроможності ринку праці (п. 2.1, рис. 2.2, с. 132-153);

(7) розвинуто науково-методичний підхід до оцінювання міграційної безпеки регіону, який у прикладному вимірі передбачає побудову системи критичних показників інтенсивності міграції (внутрішньорегіональної і міждержавної) та фактичного і скоригованого міграційного заміщення населення, що дозволяє ідентифікувати та групувати регіони за ступенем сумарних втрат населення (як співвідношення чисельності прибулих та вибулих осіб, зваженого на рівень природних втрат у регіоні); тоді як у теоретико-методичному зрізі – обумовлює запровадження нової категорії – «міграційно-природного знелюднення» як одного з критеріїв втрати міграційної безпеки регіону (п. 2.2, с. 153-170);

(8) удосконалено науково-методичний підхід до аналізу взаємозалежності конкурентоспроможності ринку праці та інтенсивності зовнішніх міграційних процесів у регіоні на основі виявлення динамічних збурень змінних та імпульсів (за принципом «імпульс – результат»), апробація якого дозволяє визначати компоненти ринку праці, регулювання яких сприятиме мінімізації міграційних втрат у регіоні, а також прогнозувати зміну параметрів конкурентоспроможності ринку праці регіону залежно від зміни міграційної активності населення і, навпаки (п.п. 3.3, 3.4, рис. 3.12, рис. 3.13; с. 242-250, с. 257-260);

(9) розроблено методологію аналізу впливу конкурентоспроможності ринку праці на міграційну безпеку і розвиток регіону, яка дозволила виявляти зв'язки компонентів конкурентоспроможності ринку праці із показниками внутрішньої і зовнішньої міграційної активності населення та із параметрами соціально-економічного розвитку регіону, а також визначати критичні рівні й оптимальні діапазони конкурентоспроможності ринку праці, встановити пороги внутрішньої і зовнішньої міграції та темпів регіонального економічного поступу, за яких ринок праці залишається спроможним зберігати, розвивати і

нарощувати інтелектуально-кадровий ресурс та потенціал регіону (п.п. 3.4, 4.1, с. 257-260, 277-288);

(10) набули подальшого розвитку прикладні інструменти політики формування інституціонального забезпечення розвитку ринку праці регіону, які диференційовані від існуючих розробок узгодженням можливостей і послабленням викликів євроінтеграції, врахуванням регіональної специфіки та зорієнтованістю на зміцнення міграційної безпеки, а також які враховують імпорт інститутів й інституційного забезпечення (інституціональні патерни), інституційні зміни та трансформації («тверді» інструменти інституціоналізації), гармонізацію інститутів й інституціонального забезпечення («м'які» інструменти, запобіжники безпеки й розбалансування), інноватизацію інституціонального забезпечення (інноваційні інститути та правила) (п. 4.2, табл. 4.8, с. 288-306);

(11) обґрунтовано концепцію проактивної політики зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону на засадах безпеки та інклюзивності з механізмами, які передбачають стимулювання місцевого економічного розвитку, більш ефективного використання підприємницьких, працересурсних та економічних активів громад і забезпечення міграційної стабільності регіону; в стратегічній основі такої політики лежать чотири цільові орієнтири її реалізації: (1) подолання зумовлених війною викликів розвитку ринку праці та збереження людських ресурсів України, (2) забезпечення потреб і використання можливостей повоєнної відбудови на основі максимальної інклюзії суб'єктів ринку праці у ці процеси (новітні пріоритети), (3) усунення системних проблем і перешкод функціонуванню ринку праці як чинників виштовхування населення, (4) зменшення мікро- та макроструктурних асиметрій в частині створення робочих місць, оплати праці, зайнятості, підготовки, розміщення і використання інтелектуально-кадрових ресурсів (класичні пріоритети) (п.п. 4.3, 5.1, с. 307-326, с. 330-341);

(12) удосконалено прикладні засади регулювання ринку праці регіону і забезпечення його конкурентоспроможності за рахунок розробки, по-перше, елементів превентивного механізму регулювання ринку праці і сфери зайнятості регіону в умовах збільшення міграційних викликів та, по-друге, визначення інституційних запобіжників двох категорій: (1) соціально-захисних, які передбачають недопущення поширення негативних факторів-дестабілізаторів соціально-трудова відносин (порушення норм трудового законодавства, скорочення робочих місць, погані умови праці, тінізація і незахищеність відносин зайнятості й оплати праці); (2) інноваційно-розвиткових, які визначають стимули та/чи обмеження щодо регулювання доходів, зайнятості, започаткування та розвитку бізнесу (зокрема на засадах інноваційно-технологічної модернізації), соціального забезпечення і соціально відповідальної

поведінки інститутів ринку праці, освіти та охорони здоров'я, житлової сфери, розбудови інфраструктури, соціально-трудової інклюзії суспільства, регулювання міграції та демографічних пропорцій (п.п. 5.2, 5.3, с. 349-384);

(13) розвинуто науково-прикладний підхід до реалізації проактивної політики забезпечення конкурентоспроможності ринку праці регіону, що передбачає застосування комплексного підходу на засадах узгодженого впровадження і поєднання інструментів (організаційно-економічних, соціально-захисних, інституціонально-інноваційних та місцевого економічного розвитку) регулювання ринку праці та зміцнення інтелектуально-кадрового потенціалу регіону задля досягнення таких стратегічних пріоритетів, як: (1) збалансування ринку праці і розвиток нових прогресивних форм зайнятості, (2) створення конкурентоспроможних робочих місць у базових видах економічної діяльності та в галузях-драйверах економіки, (3) активізація розвитку малого бізнесу, (4) забезпечення якості та посилення резильєнтності освітньо-наукової сфери, (5) підтримка ВПО і сприяння зворотній міграції населення (6) підвищення потенціалу місцевого розвитку економіки (п. 5.4, с. 385-403).

Оцінка змісту, структури та завершеності дисертації. Дисертаційна робота має класичну структуру згідно зі встановленими вимогами – складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 562 сторінки, у т.ч. 381 сторінка основного тексту. Робота містить 34 таблиці, 43 рисунки, 8 додатків, розміщених на 44 сторінках. Список використаних джерел налічує 407 найменувань.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, її зв'язок із науковими програмами, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт. Описано методичний інструментарій дослідження, його теоретичну основу. Розкрито наукову новизну. Підтверджено апробацію результатів дисертаційної роботи. Зазначено обсяг роботи, її структуру.

У першому розділі *«Теоретико-методичні засади забезпечення конкурентоспроможності ринку праці в умовах міграційних викликів»* проаналізовано еволюцію функцій, завдань та моделей розвитку ринку праці, його трансформацію з погляду сучасних теорій конкурентоспроможності і концепцій праці, окреслено теоретико-методологічні засади дослідження конкурентоспроможності ринку праці регіону та політики її забезпечення, сформульовано теоретичні положення поняття міграційної безпеки у контексті збереження та розвитку інтелектуально-кадрового потенціалу економіки регіону.

У другому розділі *«Методологія дослідження конкурентоспроможності регіонального ринку праці та міграційної безпеки»* розроблено методологію

комплексного аналізу конкурентоспроможності регіонального ринку праці, обґрунтовано методико-прикладні засади дослідження міграційних загроз безпеці розвитку регіональної економіки, узгоджено чинники макросередовища в системі впливу на формування конкурентних переваг і вад регіональних ринків праці.

Третій розділ роботи *«Аналіз конкурентоспроможності регіонального ринку праці та міграційних викликів в Україні»* розкриває результати дослідження стану, структурних диспропорцій і тенденцій розвитку регіональних ринків праці в узгодженні з міграційними процесами у регіонах, комплексного структурно-темпорального аналізу конкурентоспроможності регіональних ринків праці, каузальних міжсистемних зв'язків ринку праці регіону та міграції населення, впливу конкурентоспроможності регіонального ринку праці на інтенсивність міграційних процесів.

У четвертому розділі роботи *«Стратегічні пріоритети та інституціональний базис забезпечення конкурентоспроможності регіонального ринку праці та зміцнення міграційної безпеки»* досліджено залежність соціально-економічного розвитку регіону від рівня конкурентоспроможності ринку праці, проаналізовано регіональні особливості інституціонального забезпечення розвитку ринку праці та зміцнення міграційної безпеки, обґрунтовано стратегічні пріоритети політики підвищення конкурентоспроможності регіональних ринків праці та регулювання міграційних процесів у нових реаліях.

У п'ятому розділі роботи *«Інструментарій економічної політики зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів»* розроблено економічний інструментарій забезпечення стабільності ринку праці регіону в умовах зростання міграційної викликів, систематизовано цільові соціально-захисні інструменти зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону для протидії соціально-трудовам загрозам та викликам міграційній безпеці, обґрунтовано інституціонально-інноваційні важелі стимулювання розвитку ринку праці та альтернативних форм зайнятості в умовах цифровізації економіки, запропоновано механізм збалансування ринку праці на засадах проактивної політики стимулювання місцевого економічного розвитку й оптимізації міграційної активності.

Подані загальні висновки дисертаційного дослідження, в яких відображено найбільш вагомні результати. Список використаних джерел оформлено згідно зі встановленими вимогам. За змістом робота є логічною та відповідає спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях та їх відповідність встановленим вимогам. Основні положення дисертації опубліковано у 112 наукових працях, серед яких: 7 колективних монографій (9,31 д.а. належить особисто автору), 6 колективних наукових доповідей, 14 статей у наукових виданнях, включених до наукометричних баз даних *Scopus* і *Web of Science* (5 у вітчизняних, 9 у закордонних журналах), 23 статті у фахових наукових виданнях України, 3 статті в іноземних виданнях, 19 науково-аналітичних видань та методичних рекомендацій, 40 публікацій апробаційного характеру. Загальний обсяг наукових праць становить 271,12 д.а., з них автору належить 55,77 д.а.

Отже, ознайомлення зі змістом дисертації, науковими публікаціями та рефератом дає підставу стверджувати, що викладені положення та результати дисертаційної роботи базуються на вагомому теоретичному та інструментальному фундаменті, є достовірними, обґрунтованими, такими, що пройшли необхідне обговорення у наукових колах та різні форми апробації.

Зміст, обсяг та рівень опублікованих матеріалів дисертаційної роботи відповідають встановленим вимогам.

Значущість результатів дослідження для науки і практики, рекомендації щодо їх подальшого використання. Дисертація Левицької О. О. є самостійним завершеним науковим дослідженням, результати якого характеризуються практичною значущістю в контексті можливості їх застосування державними інституціями у процесі формування і реалізації політики зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів. Ступінь впровадження рекомендацій авторки та окремих результатів дослідження підтверджено відповідними документами установ та організацій, зокрема:

Комітетом з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування Верховної Ради України (довідки № 11/2020-11 від 19.11.2020 р., № 04-23/13-2021/179701 від 02.06.2021 р., № 319д9/15-2023/259659 від 24.11.2023 р.);

Міністерством соціальної політики України (довідка № 15408/0/2-20/51 від 03.11.2020 р.);

Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України (довідки № 7/31/16239-20 від 30.09.2020 р., № 7/36.2/18016-20 від 06.11.2020 р., № 7/34.5/4196-22 від 16.05.2022 р., № 7/16.1/4246-22 від 17.05.2022 р., № 7/14/65110-03 від 15.06.2022 р., № 4572/35/14-23 від 30.06.2023 р., № 20199/35/10-23 від 16.11.2023 р.);

Державною міграційною службою України (довідка № 4.1-10015/3.1-20 від 31.12.2020 р.);

Головним управлінням державної міграційної служби у Львівській області (довідки № 4601.16-9488/46.1-20 від 09.09.2020 р., № 4601.1-14039/46.2-23 від 16.11.2023 р.);

Головним управлінням державної міграційної служби у Чернівецькій області (довідка № 137 від 10.09.2020 р.);

Департаментом економічної політики Львівської обласної державної (військової) адміністрації (довідки № 1-12-1188 від 12.12.2019 р., № 73/14-15 від 09.09.2020 р.);

Львівським обласним молодіжним центром праці Львівської обласної державної (військової) адміністрації (довідка № 2/10 від 23.10.2020 р.);

Івано-Франківською обласною державною (військовою) адміністрацією (довідка № 7069/1/1-20/01-140 від 16.09.2020 р.);

Закарпатською обласною державною (військовою) адміністрацією (довідка № 4008/06-06 від 26.05.2022 р.);

Львівським обласним центром зайнятості (довідка № 10-4344/0-18 від 06.12.2018 р.);

Львівським обласним об'єднанням організацій роботодавців (довідка № 2/Я від 11.11.2020 р.);

Львівською обласною асоціацією малого і середнього підприємництва (довідка № 02/19 від 02.12.2019 р.);

Агенцією розвитку підприємництва жінок та молоді (довідка № 5/10 від 23.10.2020 р.);

Агенцією регіонального розвитку Львівської області (довідка № 82 від 22.11.2023 р.).

Результати дослідження використовуються в освітньому процесі Державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» під час підготовки здобувачів III-го рівня вищої освіти в межах освітньої компоненти «Регулювання ринку праці та міграційних процесів».

У цілому, основні положення і рекомендації дисертації є теоретично доведеними та ґрунтуються на результатах проведених досліджень.

Відповідність змісту реферату основним положенням дисертації. Зміст реферату дисертації та його структура повністю відповідають основним положенням, висновкам і рекомендаціям дисертаційної роботи. Це дає змогу зробити висновок щодо їх ідентичності.

Відповідність роботи паспорту спеціальності. Дисертаційна робота Левицької О.О. відповідає таким пунктам паспорту спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка: 1. Фундаментальні

теоретичні та науково-практичні проблеми соціально-економічного розвитку продуктивних сил країни та регіонів. 6. Теоретичні та методологічні засади й механізми подолання соціально-економічної диференціації регіонів і депресивності просторового розвитку. 8. Методологічні проблеми управління економічним розвитком регіонів і принципи, форми та заходи регіональної політики. 11. Теоретичні та прикладні проблеми підвищення конкурентоспроможності держави та регіонів і шляхи їх вирішення.

Критичні зауваження та дискусійні моменти дисертаційної роботи.

Попри загальну позитивну оцінку результатів наукового дослідження Левицької О. О., дисертаційна робота не позбавлена зауважень і дискусійних положень, що можуть стати предметом обговорень під час захисту, а саме:

1. У теоретико-методологічних і практичних аспектах дискусійним залишається визначення ключового поняття дослідження – «конкурентоспроможність ринку праці регіону», зокрема щодо його внутрішніх і зовнішніх об'єктно-суб'єктних і часових характеристик, а також питання, з ким саме конкурує ринок праці регіону в межах національної економіки та за її межами. Якщо розглядати ринок праці регіону не лише з позицій процесного підходу як відносини між суб'єктами і об'єктами, а з позицій системного підходу як динамічно змінну підсистему національного ринку праці, тоді вона конкурує за пропозицію (робочі місця) і попит (робочу силу) з іншими регіональними ринками (внутрішня конкуренція) і ринками праці інших країн (чи регіонів). Отже, змістовні характеристики ключових понять дослідження потребують уточнення.

2. Стосовно індикаторів міграційної безпеки регіону, які були проаналізовані у роботі (показники інтенсивності внутрішньої і зовнішньої міграції, коефіцієнти фактичного і скоригованого міграційного заміщення населення), виникає питання – який метод і принципи підбору індикаторів застосовувалися авторкою та яким чином відібрані показники визначають рівень міграційної безпеки або небезпеки регіону? Чи розглядалась можливість інтегрального оцінювання міграційної безпеки регіонів України?

3. З огляду на євроінтеграційний вектор розвитку України задля обґрунтування шляхів підвищення конкурентоспроможності вітчизняного ринку праці та посилення конвергенції відповідних ринків України та Європейського Союзу доцільно було розкрити сучасні тенденції розвитку та регулювання ринку праці в країнах Європейського Союзу.

4. Дисертаційна робота могла б мати більшу науково-практичну значущість, якби окрім представлених напрацювань, було проведено також оцінювання конкурентоспроможності галузевих ринків праці, зокрема тих

секторів і галузей, які вважаються ключовими драйверами вітчизняної економіки на сучасному етапі розвитку.

5. Висловлюємо також пропозицію щодо актуалізації дослідження в контексті врахування аналізу змін конкурентоспроможності регіональних ринків праці та інтенсивності міграційних процесів в умовах війни – не йдеться про тотальний аналіз, а хоча б часткові показники ситуації як на ринку праці, так і у сфері міграції після 2022 року.

6. Вважаємо, що структура дисертації потребує удосконалення. Зокрема, параграфи 3.4 і 4.1 об'єднати в межах одного розділу і представити як цілісний двовекторний аналіз, що дозволило б в комплексі відстежити соціально-економічні зв'язки та ефекти при моделюванні впливу конкурентоспроможності ринку праці на параметри міграційної безпеки і темпи економічного зростання регіону.

7. І, зрештою, як побажання авторові, висловлюємо наступне: важливі елементи теоретико-методологічної новизни, варто було б у роботі підкріплювати практичними підтвердженнями чи посиланнями на джерела міжнародних досліджень з відповідної проблематики.

Наведені зауваження жодним чином не применшують наукової і практичної цінності отриманих результатів, які є обґрунтованими і достовірними, а деякі з них можуть стати підставою для подальших наукових досліджень.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Левицької Ольги Олександрівни є завершеним цілісним науковим дослідженням з достовірними результатами, які вирішують проблему обґрунтування теоретико-методологічних основ та розроблення прикладних рекомендацій зі забезпечення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів. Мета і завдання виконані. Сформульовані висновки розкривають основні наукові результати.

Дисертація оформлена згідно зі встановленими вимогами, має наукову і практичну цінність, а також за змістом відповідає паспорту спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені здобувачкою у рефераті, належним чином розкриті та обґрунтовані. Результати дисертації відповідним чином оприлюднено, наукові розробки мають належний рівень практичного впровадження.

Можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження Левицької Ольги Олександрівни на тему «Забезпечення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів» є самостійною і завершеною науковою

працею, що відповідає вимогам, які встановлені до дисертації на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, відповідно до пп. 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 р. № 1197 із відповідними змінами, а її автор Левицька Ольга Олександрівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 - розвиток продуктивних сил і регіональна економіка.

Опонент:

**професор кафедри міжнародних
економічних відносин та управління проєктами
Волинського національного університету
імені Лесі Українки,
доктор економічних наук, професор**

Наталія ПАВЛІХА

